

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Frančiškanska ul. 6/l. Vse pošiljate je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštnine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TISKARIS

Glasi Udruženja Jugosl. Učiteljstva - Poverništvo Ljubljana

Licealna knjižnica
Ljubljana
Strossmayerjeva ulica, II. drž. gimn.

Izhaja vsak četrtek. Naročnina znaša za neorganizirane 40 Din, za inozem. 60 Din. Posamezna štev. 1 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne novice vseh vrst je plačati po Din 2.50 od petih vrst. Inzeratni davek posebej. Pošt. ček. ur. 11.197.

Ali se mora res deliti prosveta v Sloveniji radi zakona o občni upravi in uradniškega zakona in se mora podrediti politični upravi?

Na seji širjega sosveta Pov. UJU, ki se je vršila 17. aprila 1924 v Celju in na kateri so bili zastopani predsedniki vseh okrajnih učiteljskih društev v Sloveniji, so se zastopniki učiteljstva ponovno izrekli:

da naj ostane prosveta v Sloveniji nedeljena ter naj bo šolska uprava neodvisna od politične in pod vodstvom strokovnjakov (glej Uč. Tov. št. 17., od 24. aprila 1924.).

Za prehodno dobo naj se uprava do šolskega zakona uredi sledeče:

Na mesto dosedanjih pokrajinskih prosvetnih oddelkov, ki morajo na osnovi odredb zakona o občni upravi prestat funkcije, a na obremenitev posebnih in materialnih kreditov za te oddelke se ustanove v kulturnih centrih države prosvetne direkcije s potrebnim osebjem.

Za ljubljansko in mariborsko oblast se ustanovi prosvetna direkcija v Ljubljani.

Prosvetne direkcije vrše vrhovni nadzor in upravo srednjih, učiteljskih, strokovnih, meščanskih in osnovnih šol, podpirajo znanost umetnost in občo narodno prosveto na svojem teritoriju.

Šef direkcije je strokovni nastavnik ministrstva prosvete in vrši svoje posle s pomočjo inspektorjev, referentov in ostalega potrebnega osebja neposredno po naročilih ministrstva prosvete.

Na šefa direkcije prenese minister prosvete lahko tudi svojo pravico po čl. 15., 71., 101. in 110. zakona o civilnih uradnikih in eventualno še druge pravice, ki pospešujejo brzo administracijo.

Kot posvetovalna, in v kolikor je to v skladu z uradniškim zakonom, odločujoča korporacija stoji šefa direkcije ob strani prosvetni odbor, kakor ga predvidevajo določila kraljevske uredbe z dne 23. januarja 1921 (Služb. Nov. br. 40, 1921), katera uredba je postala v zmislu čl. 130 ustave za kraljevino S. H. S. zakon.

Poročila o službenem poslovanju, zlasti strokovna poročila o nadzorovanih, pošiljajo sreski prosvetni referenti pristojnemu šefu direkcije.

Tudi narodno zdravje je podvrženo zakonu o občni upravi, prav tako in v isti obliki kakor prosveta. In vendar pri upravi sanitetne stroke ni bilo prav nobene ovire, da je vključeno določbam zakona o občni upravi, ostala nedeljena v Sloveniji in da ne pride pod absolutno oblast politične uprave, t. j. velikih županov.

S tem je izbito glavno orožje vsem onim, ki so se sklicevali na zakon o občni upravi in uradniški zakon, Merodajni činitelji so pod vplivom svojih svetovalcev: a pribiti moramo, da se bo usodno napako cepljenja kulturnih edinic spoznalo šele pozneje — ko bo prepozno. Ne zagovarjamo svojega stališča iz zgodovinskih tradicij, temveč nam je edini temelj resnični, pravi in močni procvit prosvete in kulture.

Kot temeljna podlaga, da se narodno zdravje vključeno zakonu o občni upravi ni delilo na oblasti in ni absolutno podredilo velikim županom, so vzete sledeče določbe:

Odločba o ustanovitvi sanitetnih inspektorjev in njih pristojnosti.*

Na podstavi členov 1. in 3. uredbe o ustroju ministrstva za narodno zdravje, čl. 25. zakona o občni upravi, pooblastila ministrskega sveta Z

* Razglašena v »Službenih Novinah kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca« št. 85, izdanih dne 14. aprila 1924. (Prilog XVIII. — 1924.) Ur. l. št. 37. z dne 29. apr. 1924.

br. 37.661 iz meseca decembra 1923. in členov 109. do 111. zakona o civilnih uradnikih in ostalih državnih uslužbenih odredbam: i. t. d.

Če je v stanu uredba o ustroju ministrstva za narodno zdravje izpremeniti določbe zakona o občni upravi, potem ne vidimo ovire, da bi take podlage ne mogel tvoriti zakon o višjem šolskem svetu v Ljubljani, z dne 23. januarja 1921 za prehodno dobo in ne vidimo potrebe, da se tako forsira ta delitev pri prosveti ter se hoče na ta način postaviti šolski zakon pred izvršeno dejanje. Menimo, da bi bil čas, ko se bo pretresal šolski zakon v zbornici, edini pravi moment za rešitev tega vprašanja, ker tedaj se bodo jemali pri ureditvi prosvetne uprave interesi prosvete in kulture v obzir, ne pa zgolj politični in administrativni oziri, kakor se je to vzelo pri zakonu o občni upravi, s katerim se je prejudiciralo prosvetno upravo, brez ozira na prosvetne interese. Menimo, da bi se dala s šolskim zakonom ustvariti bolj zakonita podlaga za ustanovitev prosvetnih inspektoratov, kakor je to gola »uredba«, s katero se ustanovljajo inspektorati za narodno zdravje v državi, ne oziraje se pri tem na teritorij predviden v zakonu o občni upravi in ne oziraje se pri tem na absolutno oblast velikih županov in sreskih poglavarjev, ki je predvidena v zakonu o občni upravi.

Narodno zdravje dobiva z gori citirano uredbu nekako samoupravo v državi; uprava narodnega zdravja se loči od politične uprave in se ne podvrača absolutni oblasti političnih šefov, ono ohranja šefe iz vrst strokovnjakov dotične stroke — to, kar je naš ideal za prosveto!

Tudi člen 25. zakona o občni upravi govori v prilog naših zahtev glede ureditve prosvetne uprave. Po poročilih v listih je prejel minister prosvete svoječasno pooblastilo ministrskega sveta, da prenese prosvetne posle direktno na ministrstvo. S tem bi bili dani vsi pravni temelji za ureditev prosvetne uprave v zmislu predstojajočega odstavka.

Z ustanovitvijo inspektoratov za narodno zdravje je ostala sanitetna uprava v Sloveniji nedeljena — vključeno zakonu o občni upravi —, kar sledi iz sledečih določb:

I. Na mesto oblastnih sanitetnih uprav in zdravstvenih odsekov, ki morajo na podstavi odredb zakona o občni upravi prestat s poslovanjem, in v breme osebnih in materialnih kreditov, določenih s proračunom za te urade, je postaviti inspektorje pri ministrstvu s sedeži v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Ljubljani, Splitu, Novem Sadu, Skoplju, Nišu, na Cetinju in v Užici s potrebnim številom osebja.

II. Glede teritorialne pristojnosti spadajo pod pristojnost:

inspektorja v Ljubljani vse sanitetne naprave v ljubljanski in mariborski oblasti.

Dasj ni pri sanitetni stroki onih tehtnih razlogov za enotnost, kakor jih imamo pri prosveti, kjer prosvetni in kulturni interesi to direktno zahtevajo in pri kateri se podreditev politični upravi izvrši direktno na škodo prosvete in kulture, se je le ohranila enotnost.

In vendar je pri prosvetni upravi dano mnogo več pravne podlage za tako ureditev, kajti člen 88. zakona o občni upravi direktno predvideva za prosveto

tako upravo, ker pravi, da se za izvrševanje kulturnih poslov smeta dve ali več oblasti združiti. S tem je dana možnost, da se prosvetna uprava loči od politične in se podredi direktno ministrstvu in je popolnoma napačno, če se skuša pred šolskim zakonom in oblastnimi skupščinami postaviti to vprašanje že pred izvršeno dejanje.

Upravno osebje inspektorata za narodno zdravje v Ljubljani predvideva uredba sledeče:

III. Od pomožnega osebja morajo imeti inspektorji, in sicer:

V Ljubljani: dva zdravnikarja, enega računovodjo, enega lekarnarja, enega uradnika, dva zvančičnika, dva služitelja.

Pri prosvetni stroki je neobhodno potrebno upravno osebje že sedaj določeno.

Delokrog inspektorja je razviden iz sledeče določbe:

IV. Inspektor je uradnik ministrstva za narodno zdravje. Opravlja posle po navodilih ministrstva za narodno zdravje, vse administrativne posle kakor tudi strokovno nadzorstvo nad vsemi sanitetnimi napravami v svojem okolišju; kontrolira v strokovnem oziru delovanje oblastnih in sreskih sanitetnih referentov, ob katerih inspekciji se mora predhodno javiti pristojnemu velikiemu županu; podaja predloge za pospeševanje narodnega zdravja; postavlja uradnike, zvančičnike in služitelje pri sanitetnih napravah po danih pooblastilih; izvršuje direktno nadzorstvo naprav s tem, da jih hodi ogledovat najmanj trikrat na leto, po potrebi pa tudi večkrat; nakazovalec je za kredite, ki se mu odvijajo; odobruje nabave po danih pooblastilih; predlaga med letom in koncem leta poročila o svojem delovanju.

Po tem členu, po čl. VII. in drugih členih prenaša minister tudi več svojih poslov na inspektorja. Tudi posle, ki jih minister po uradniškem zakonu prenese lahko na podrejene upravne organe, vsebuje ta uredba za sanitetno stroko, t. n. pr. ima uredba sledečo določbo glede dopustov:

VIII. Odmor, odsotstvo in bolovanje do 40 dni (členi 109. do 111. zakona o civilnih uradnikih in ostalih državnih uslužbenih) dovoljuje zdravnikom in lekarnarjem, ki službujejo pri sanitetnih napravah, naštetih v prednjem členu, razen šefom dotičnih naprav, teritorialno pristojni inspektor ministrstva za narodno zdravje. Oblastnim in sreskim sanitetnim referentom kakor tudi osebju, ki službuje pri njih, in uslužbenecem sanitetnih naprav, ki spadajo po prednjem členu v neposredno pristojnost velikih županov ali sreskih poglavarjev, dovoljuje odmor, odsotstvo in bolovanje do 40 dni pristojni veliki župan.

Ostalemu osebju pri podrejenih napravah dovoljuje odmor, odsotstvo in bolovanje do 40 dni šefi dotične naprave.

Inspektorjem ministrstva, osebju, ki službuje pri ministrstvu, šefom vseh sanitetnih naprav v državi in šefom, zdravnikom, lekarnarjem in kemikom vseh sanitetnih naprav v Beogradu dovoljuje zakonski odmor kakor tudi odsotstvo in bolovanje do 40 dni ministrov pomočnik. Ostalim uslužbenecem vseh sanitetnih naprav v Beogradu dovoljuje zakonski odmor, odsotstvo in bolovanje do 40 dni šefi dotičnih naprav.

Samo v nujnih primerih imajo delegirani inspektorji ministrstva pravico, dovoljevati 6 dni odsotstva brez potovanja šefom sanitetnih naprav v svojem okolišju, o čemer poročajo ministrstvu s prošnjo za naknadno odobritev.

Odsotstva in bolovanja nad 40 dni dovoljuje minister s svojo odločbo.

V vseh teh primerih odmora, odsotstva in bolovanja je treba paziti na to, da se more služba opravljati.

Pooblaščen inspektor ministrstva in veliki župan daje vsak dovoljeni odmor, vsako odsotstvo in bolovanje zdravnikom in lekarnarjem na znanje ministrstvu za narodno zdravje s poročilom, kako se je uredilo nadomeščenje dotičnega uslužbenca za čas, ko je odsoten od službe.

Pri prosvetni stroki je vladala v tem oziru velika ozkosrčnost, dasi vlada pri drugih strokah še večja liberalnost kakor pri sanitetni stroki, za kar naj služi

kot dokaz sledeča ureditev tega vprašanja pri poštini upravi:

Dovoljevanje dopustov.

Na osnovi čl. 110 in 111 zakona o civilnih uradnikih in ostalih državnih uslužbenih je g. minister pošte in telegrafa pooblastil:

I. generalnega direktorja odnosno njegovega namestnika:

1.) da sme uradnikom in ostalim uslužbenecem ministrstva in oblastnim direktorjem dovoljevati dopuste za privatne posle do največ 15 dni v koledarskem letu;

2.) da sme uradnikom in ostalim uslužbenecem ministrstva ter oblastnim direktorjem dovoljevati v koledarskem letu do 3 mesece dopusta za zdravljenje v kopaljščih in drugih zdraviliščih, kakor tudi za okrepitev zdravja (rekonvalescenco) po boleznih;

3.) da sme uradnikom in ostalim uslužbenecem pri direkcijskih in vseh p. t. uradih dovoljevati za privatne posle dopuste, daljše od 10 pa najvišje do 30 dni v koledarskem letu;

4.) da sme uradnikom in ostalim uslužbenecem direktorji in vseh p. t. uradov dovoljevati dopuste, daljše od enega meseca, a najvišje do 3 mesecev za zdravljenje v kopaljščih in drugih zdraviliščih, kakor tudi rekonescenco po boleznih.

II. Direktorji pošte in telegrafa odnosno njih namestniki so pooblaščen:

1.) da smejo uradnikom in ostalim uslužbenecem direktorji in vseh p. t. uradov svojega področja dovoljevati za privatne posle največ do 10 dni dopusta v koledarskem letu;

2.) da smejo temu osebju dovoljevati v koledarskem letu največ do enega meseca dopusta za zdravljenje v kopaljščih in drugih zdraviliščih, kakor tudi rekonescenco po boleznih.

III. Upravniki in starešine pošt so pooblaščen, da smejo v nujnih slučajih dovoljevati podrejenemu osebju do 3 dni dopusta v koledarskem letu, kakor tudi za slučaj bolezni ali smrti svojcev.

O teh dopustih mora upravnik ali starešina takoj obvestiti direktorja, direktorja pa obvešča ministrstvo z mesečnim poročilom.

IV. Minister dovoljuje dopuste za potovanje v inozemstvo, kakor tudi take dopuste, ki presega pooblastilo generalnega direktorja.

Glede disciplinarnega postopanja velja pri sanitetni stroki sledeča določba:

IX. Za uvedbo disciplinskega postopanja, suspendiranja od službe in kaznovanje za nerednost veljajo predpisi zakona o civilnih uradnikih in ostalih državnih uslužbenih.

V tem oziru je težje urediti to vprašanje pri prosvetni stroki in zahteva učiteljsvo specialnih določb na podlagi člena 170. uradniškega zakona.

Tudi kaznovanje privatnikov, ki bi se pregrešili zoper prosvetne, oziroma šolske zakone, je za nas še odprto vprašanje. V sanitetni stroki določa imenovana uredba sledečo pristojnost:

X. Privatne državljane in občinske poslovalce zasleduje in kaznuje zaradi kaznivih dejanj, učinjenih zoper sanitetne zakone in ostale sanitetne predpise, v mejah zakonske pristojnosti pristojni veliki župan ali sreski poglavar.

Uredba uprave pri sanitetni stroki je za nas zelo poučna in načelnega značaja, ker pobija vse argumente, ki se navajajo za delitev prosvetne uprave v Sloveniji in podreditev prosvete velikim županom.

Da se da izvesti samouprava prosvete tudi pri sreski upravi, nam je pa najboljši dokaz praksa v Srbiji, kjer so okrajni šolski nadzorniki popolnoma samostojni in neodvisni od sreskih poglavarjev, vključeno zakonu o občni upravi.

Iz vseh navedenih dejstev je jasno razvidno, da se da izvesti samouprava in neodvisnost prosvetne uprave od politične v državi, samo če je volja za to in da je nujno potrebno, da se ustanove do novega šolskega zakona prosvetne direkcije ter se prepusti definitivno rešitev tega vprašanja šolskemu zakonu, ki ga bo rešil izključno z ozirom na kulturne in prosvetne interese države. —k.

LISTEK.

K vprašanju učiteljske izobrazbe.

Dr. O. Kutznerjev članek v letošnjem »Popotniku« str. 115. bi moral dramiti vse naše prosvetne in politične delavce. Poražena Nemčija sistematično dela za povzdigo svojega naroda na vseh poljih.

Čeravno Nemčija ne sme imeti stalne vojske, pa se vendar mrzlično in premišljeno pripravlja na revanžo.

Materijelnih sredstev za vojsko res nimajo, toda duševno se pripravljajo.

Nemška znanost in tehnika napreduje in v slučaju potrebe bo sposobna, da v najkrajšem času producira tudi materialna sredstva za vojsko. Prepoved stalne vojske indirektno podpira razvoj Nemčije na gospodarskem in prosvetnem polju, ker prištedi Nemčiji one milijone in milijarde, katere v drugih državah požre vsakoletni proračun ministrstva vojske in mornarice.

Tudi v vprašanju učiteljske izobrazbe Nemčija prednjači ostalemu svetu. Principialna določba ustave o visokošolski izobrazbi učiteljstva se polagoma realizira. Brez dvoma se bo s tem dvignil nivo osnovnih šol in s tem občja izobrazba širokih plasti nemškega naroda.

Kljub temu pa se nikakor ne morem ogrevati za to, naj mi sledimo nemškemu vzgledu. Za bodočnost naj teoretični znanstveniki in šolska uprava preštudirajo in rešijo vprašanje, ali je priporočljivo izročiti visoki šoli izobrazbo učiteljsva osnovnih šol, ko vendar neprestano slišimo pritožbe, da visoka šola v metodičnem in pedagoškem oziru nezadostno pripravlja učiteljstvo srednjih šol!

Za sedaj je visokošolska izobrazba učiteljstva osnovnih šol v naši državi prazna iluzija. Naj govore suhe številke! Po statistiki, ki jo je iz »Učitelja« posnela »Jugoslavenska knjiva«, je v naši državi 17.944 učiteljev in učiteljic osnovnih šol. Češkoslovaška republika, ki ima

menda 1 milijon prebivalcev več, je imela 1921. leta 37.000 učiteljev osnovnih in skoro 8000 učiteljev meščanskih šol. Od naših učiteljev jih je menda nad 1500 ne-kvalificiranih, kar so listi redavno poročali, da je na novi uradniški zakon prevedenih samo 16.385 učiteljev, od teh v Sloveniji 2976. Ni treba primerjanja z drugimi državami. Če bi hoteli celo našo državo dvigniti vsaj na nivo Slovenije manjka nam 20.000 učiteljev. Ako računamo, da nam treba vsako leto približno 1000 učiteljev, da nadomestimo izgube v sedanjem stanju, potem bi morali vsako leto producirati nad 2000 novih učiteljev, da bi v 20 letih država imela razmeroma isto število učiteljev.